

КИРИЛ ВЛАХОВ (ПО ПОВОД 100-ГОДИШНИНАТА ОТ НЕГОВОТО РОЖДЕНИЕ)

През месец май тази година се навършват 100 години от рождението на Кирил Александров Влахов – класически филолог и траколог, дългогодишен преподавател в катедрата по класическа филология на Софийския университет. К. Влахов завършва класическа филология през 1953 г., а академичната му кариера започва през 1958 г. – първо като хоноруван, после като редовен асистент към катедрата по класически езици в СУ; през 1966 г. е избран за доцент, а през 1973 г. – за професор. Кирил Влахов специализира класическа филология в Хумболтовия университет (1962) и през втората половина на 20-ти век публикува множество статии, студии и монографии; участва активно в национални и международни конференции, симпозиуми и конгреси по проблемите на класическите езици и тракологията. Главен редактор е на поредицата *Studia Thracica* и член на ред. колегия на сп. *Thracia*, на сборника *Пуллудева* и др. Като преподавател в катедрата по класическа филология К. Влахов чете лекционните курсове *Морфология на старогръцкия език*, *Синтаксис на старогръцкия език* и *Проблеми на тракийския език*.¹

През 60-те години на миналия век научните интереси на Кирил Влахов се насочват основно към фонетиката и морфологията на тракийския език – показателни за това са двата му хабилитационни труда: „Застъпване на индоевропейските *a* и *e* в тракийски“ (1966) и „Л- и к- суфикси в тракийски“ (1973)². По повод неговата пристрастност към тракийския език в съзнанието ми като негова студентка са се запечатали думите, които той често повтаряше: *Първата ми любов беше латинският, втората – старогръцкият, а третата и най-голямата – тракийският!*

Това е основанието ми в следващите редове да отдам полагащото се признание на изследователските търсения и научни приноси на проф. Влахов в областта на „любимия“ му тракийски език, а оттам – и на палеобалканските езици като цяло. Първоначалният интерес на учения е свързан с проучването на тракийския ономастичен материал, провокиран от основополагащия труд по тракийска ономастика “Die thrakischen Sprachreste” на Димитър Дечев. В своята студия „Nachträge und Berichtigungen zu den thrakischen Sprachresten und Rückwörterbuch“ (1963) Кирил Влахов прави обстоен критичен преглед на събраните от Дечев тракийски имена: класифицира ги по произход (тракийски-нетракийски), прави корекции в разчитането им и допълва пропуснат и открит впоследствие ономастичен материал. Особено интересен и полезен е приложеният накрая обратен речник (Rückwörterbuch), направен въз основа на групиранияте по различни критерии тракийски лични, географски и етнически имена. По този начин Влахов дава началото на една традиция за периодично попълване и коригиране на

¹ Вж. Parvev 1987: 120.

² Вж. Parvev 1987: 120.

Дчевата „база данни“ по тракийска ономастика, която по-късно се продължава и от други траколози³. Интересите на проф. Влахов към тракийското ономастично наследство продължава през целия му житейски път с проучването на тракийските корени на редица топоними, хидроними и ороними, включително на съвременни географски наименования⁴. В няколко свои статии К. Влахов дава своя принос за изучаването на тракийската религия, предлагайки етимологии на повечето известни тракийски теоними като Залмоксис, Сабазий, Бендиди, Котито, Дарзалас, Герметита, епитетите на бога-конник и др.⁵ По отношение на предлаганите етимологии от неговите съвременници и изтъкнати български траколози, Влахов, подобно на Владимир Георгиев, е привърженик на „комплексно-комбинирания“ метод с „отчитането на гео-морфологическия аспект на ареалите“ при реконструкциите (Vlahov 1971: 71–72; Vlahov 1976a: 29), докато с Иван Дуриданов влиза в сериозни научни спорове най-вече за протославянските имена в тракийската ономастика⁶ и етимологизуването въз основа на паралели с балтийски ономастичен материал (Vlahov 1971: 106; Vlahov 1976a: 25).

Кирил Влахов изследва задълбочено тракийските дълги и кратки гласни и проблемите на графичното им предаване на гръцки и латински. На изучаването на тракийската вокална система са посветени редица негови публикации през 60-те години на миналия век: „Застъпване на индоевропейските *a* и *e* в тракийски“ (1966), „Die Vertretung der Indoeuropäischen *ā/ǎ* и *ē/ě* im Thrakischen“ (1966), „Über die Vokalquantitäten im Thrakischen“ (1968) и др. За сигурното установяване на изконния тракийски вокал, наследен от праезика, Влахов проследява в хронологична последователност неговото отразяване със съответните гръцки или латински букви в често срещани тракийски имена (Vlahov: 1966, 49–50) – метод, който все повече се налага в съвременните изследвания по тракийска фонология (вж. Slavova 2007: 14–21).

Морфо-синтактичната структура на имената в тракийски е другият важен акцент в изследователската дейност на проф. Влахов⁷. В своята монография „Тракийските лични имена. Фонетико-морфологични проучвания“ той класифицира засвидетелстваните лични имена в тракийски по произход и състав (Влахов 1976a: 43–76) и въз основа на тях изследва тракийския език на фонологично и морфологично равнище, а именно: вокален квантитет, основи, падежни окончания и склонитбени пара-

³ Velkova, Živka „Nachträge zu den thrakischen Sprachresten“ (1974).

⁴ „Zur Frage des Personennamensystems der thrakischen Sprache: Personennamen, die von Flussnamen abgeleitet sind“ (Vlahov 1964); „По въпроса за протославянските имена в тракийската ономастика“ (Vlahov 1976в); „Названието Наемус – Стара планина“ (Vlahov 1976б); „Die thrakischen Siedlungsnamen“ (Vlahov 1979); „Тракийски тържища в езикова светлина“ (Vlahov 1989а); „Български селищни имена от тракийски произход“ (Vlahov 1987б).

⁵ „Die thrakischen Begriffe für „Quelle“ und die damit verbundenen Gottheiten“ (Vlahov 1981); „Тракийски понятия за „коза, козел“ и произлезлите от тях теоними и етноними“ (Vlahov 1986а); „Drei thrakische Gottheiten der Fruchtbarkeit: (Pygmeroulas, Manimazos (- basos), Perkon (Perkos)“ (Vlahov 1992); „Тракийската религия по езикови данни“ (Vlahov 1986б).

⁶ „По въпроса за протославянските имена в тракийската ономастика“ (Vlahov 1976); „Трако-славянски успоредици“ (Vlahov 1969); „Към въпроса за трако-дако-балтийските езикови отношения“ (1971а).

⁷ „Морфологично-синтактични данни за езика на траките – предславянският субстрат в нашите земи“ (Vlahov 1967); „Принос към морфологията на тракийския език“ (Vlahov 1971); „Тракийските лични имена. Фонетико-морфологични проучвания“ (Vlahov 1976б).

дигми (Vlahov 1976a: 78–123). Влахов е един от малцината траколози, които се заемат с трудната задача да реконструират консонантните и вокални основи в тракийския език със съответните им флексии в падежите: номинатив, генитив, датив, акузатив, вокатив, аблатив, инструментал и локатив (Vlahov 1976a: 119). Ето и някои от основните изводи, до които ученият достига: – в тракийския думите в именителен падеж са завършвали подобно на гръцките, което дава основание да се предположи, че склоненията и родовете са били подобни на гръцките (Vlahov 1976a: 117); – различните форми, под които са засвидетелствани едни и същи тракийски имена предполагат множество диалектни разновидности на тракийския език, в които проличават не само фонетични, но и морфологични различия (Vlahov 1976a: 105); – допуска се, че консонантните основи в тракийския език постепенно са изчезвали и са се трансформирали във вокални; – с оглед развитието на тракийската фонемна система, което е било сходно на гръцката, склоненията са се обединили, а падежите са се редуцирали – тракийският е загубил падежната си система „твърде рано“ и се е превърнал от синтетичен в аналитичен език (Vlahov 1976a: 123). По-късно задълбочените проучвания на Влахов върху тракийското словообразуване се продължават от неговия ученик и забележителен класически филолог, траколог и епиграф Димитър Бояджиев в студията му за глаголните и именните основи в тракийските двусъставни имена⁸.

В последното десетилетие на живота си Кирил Влахов се обръща и към проблематиката на предгръцкия лингвистичен пласт и т. нар. пеласгийски език, реконструиран от Владимир Георгиев. В периода 1988–1992 г. Влахов публикува серия от статии в четири части „Пеласги и траки“, където прави множество етимологии на предгръцки имена и апелативи, наследени в гръцкия език⁹. По отношение на същността на „пеласгийския език“ той е убеден, че „езикът на пеласгийските и този на тракийските племена е един и същ“ и, че „пеласгийски и тракийски са две наименования за един и същ етнос“ (Vlahov 1989в: 3). С тази своя позиция Влахов се доближава до хипотезата на Димитър Дечев и Леонид Гиндин за тракийския и пеласгийския като два диалекта на един и същ език, като тракийският се е развил хронологично по-късно (Detschew 1952: 119; Gindin 1981: 5). В резюмето към последната част от поредицата „Пеласги и траки“ Кирил Влахов обобщава изводите си от направените тракийски етимологии на предгръцки думи по следния начин: „*These names are very archaic most of them having turned call-names and special terms that penetrated the modern languages. The Thracian language appears to be the most ancient of the Indo-european languages and the Thracian population the indigenous one of the Southeastern Europa and the Near East.*“ (Влахов 1992: 5). Пак там ученият изразява своята надежда да продължи проучванията си на тракийска лексика в същата посока, но за съжаление неговият земен път завършва твърде рано, все още в активна творческа възраст. Ние, неговите ученици и колеги, ще го запомним с пълната му отдаденост и упорит труд в изследователското поле на тракийския език, където името му заема достойно място наред с големите траколози-езиковеди от неговото поколение.

Да почетем паметта и делото на проф. Влахов с неговите собствени думи, написани две години преди да ни напусне: „*Ако в бъдеще ни останат сили, ще се продъл-*

⁸ „Към въпроса за типовете съставки, участващи в композицията на двусъставните тракийски лични имена“ (Boyadzhiev 1978).

⁹ Вж. също по тази тема: „Не заемки, а наследство от субстрат“. (Vlahov 1987a).

жи с дешифрирането на други лексеми. Ако ли не – *Ars longa vita brevis. Quod potui, feci, faciunt meliora potentes.*“ (Vlahov 1992: 41)

ЛИТЕРАТУРА

- БОЯДЖИЕВ, Д. 1978. Към въпроса за типовете съставки, участващи в композицията на двусъставните тракийски лични имена – *Thracia Antiqua*, 4, 1978, 87–103.
- ВЛАХОВ, К. 1967. Морфологично-синтактични данни за езика на траките – предславянският субстрат в нашите земи. – *Език и литература*, Кн. 5, 1967, 47–52.
- ВЛАХОВ, К. 1969. Трако-славянски успоредици. – *Годишник на Софийския университет. Факултет по западни филологии*, Книга 1, Т. 63, 1969, 171–232.
- ВЛАХОВ, К. 1971а. Към въпроса за трако-дако-балтийските езикови отношения. – *Годишник на Софийския университет. Факултет по западни филологии*, Книга 1, Т. 64, 1971 [за 1970], 57–109.
- ВЛАХОВ, К. 1971б. Принос към морфологията на тракийския език. – *Език и литература*, Кн.1, 1971, 45–48.
- ВЛАХОВ, К. 1976а. *Тракийски лични имена: Фонетико-морфологични проучвания*. София: БАН, 1976.
- ВЛАХОВ, К. 1976б. Названието Naemus – Стара планина. – *Език и литература*, Кн.4, 1976, 36–42.
- ВЛАХОВ, К. 1976в. По въпроса за протославянските имена в тракийската ономастика. – *Годишник на Софийския университет. Факултет по западни филологии*, Книга 2, Т. 68, 1976 [за 1974]. 5–47.
- ВЛАХОВ, К. 1986а. Тракийски понятия за „коза, козел“ и произлезлите от тях теоними и етноними – *Годишник на Софийския университет. Факултет по класически и нови филологии*, Книга 1, Т. 75, 1986 [за 1981], 43–68.
- ВЛАХОВ, К. 1986б. Тракийската религия по езикови данни. – *Годишник на Софийския университет. Факултет по класически и нови филологии*, Книга 1, Т. 76, 1986 [за 1982], 1987, 3–97.
- ВЛАХОВ, К. 1987а. Не заемки, а наследство от субстрат. – *Филология*, 17–25.
- ВЛАХОВ, К. 1987б. Български селищни имена от тракийски произход – *Годишник на Софийския университет. Факултет по класически и нови филологии*, Книга 1, Т. 77, 1987 [за 1983], 3–25.
- ВЛАХОВ, К. 1989а. Тракийски тържища в езикова светлина. – *Филология*, 42–53.
- ВЛАХОВ, К. 1989б. Пеласги и траки, част II. – *Годишник на Софийския университет. Факултет по класически и нови филологии*, Книга 1, Т. 79, 1989 [за 1985], 3–47.
- ВЛАХОВ, К. 1989в. Пеласги и траки, част IV. – *Годишник на Софийския университет. Факултет по класически и нови филологии*, Книга 1, Т. 81, 1992 [за 1988], 5–43.
- ГИНДИН, Л. 1981. *Древнейшая ономастика Восточных Балкан*. София: Издателство Болгарской академии наук.
- ПЪРВЕВ, Х. 1987. *Създатели и творци на българското езикознание*. София: Народна просвета.
- СЛАВОВА, М. 2007. *<I> диграфите в тракийските имена*. София: Университетско издателство „Свети Климент Охридски“.

REFERENCES

- BOYADZHIEV, D. 1978. Kam vaprosa za tipovete sastavki v kompozitsiyata na dvusastavnite trakiyski lichni imena. – *Thracia Antiqua*, 4, 1978, 87–103.
- DETSCHIEW, D. 1952. Charakteristik der thrakischen Sprache. – *Linguistique Balkanique*, 2, Sofia, 1952, 146–213.
- GINDIN, L. 1981. *Drevneishaia onomastika Vostochnyh Balkan*. Sofia: Izdatel'stvo Bolgarskoj akademii nauk, 1981.
- PARVEV, H. 1987. *Sazdateli i tvortsi na balgarskoto ezikoznanie*. Sofia: Narodna prosveta, 1987.
- SLAVOVA, M. 2007. <I> digrafite v trakiyskite imena. Sofia: Universitetsko izdatelstvo "Sveti Kliment Ohridski", 2007.
- VELKOVA, Ž. 1974. Nachträge zu den thrakischen Sprachresten (1957–1972). – *Linguistique balkanique*, 17, 1974, № 2, 55–77.
- VLAHOV, K. 1967. Morfoložichno-sintaktichni dannii za ezika na trakite – predslavyanskiat substrat v nashite zemi. – *Ezik i literatura*, Kn.5, 1967, 47–52.
- VLAHOV, K. 1969. Trako-slavyanski usporeditsi. – *Godishnik na Sofiyskia universitet. Fakultet po zapadni filologii*, Kniga 1, T. 63, 1969, 171–232.
- VLAHOV, K. 1971a. Kam vaprosa za trako-dako-baltiyskite ezikovi otnoshenia. – *Godishnik na Sofiyskia universitet. Fakultet po zapadni filologii*, Kniga 1, 1971 [za 1970], 57–109.
- VLAHOV, K. 1971b. Prinost kam morfologijata na trakiyskia ezik. – *Ezik i literatura*, Kn. 1, 1971, 45–48.
- VLAHOV, K. 1976a. *Trakiyski lichni imena. Fonetiko-morfoložichni prouchvania*. Sofia: BAN, 1976.
- VLAHOV, K. 1976b. Nazvaniето Haemus – Stara planina. – *Ezik i literatura*, Kn. 4, 1976, 36–42.
- VLAHOV, K. 1976v. Po vaprosa za protoslavyanskite imena v trakiyskata onomastika. – *Godishnik na Sofiyskia universitet. Fakultet po zapadni filologii*, Kniga 2, T. 68, 1976 [za 1974]. 5–47.
- VLAHOV, K. 1986a. Trakiyski ponyatia za "koza, kozel" I proizlezlite ot tyah teonimi i etnonimi. – *Godishnik na Sofiyskia universitet. Fakultet po klasicheski i novi filologii*, Kniga1, T. 75, 1986 [za 1981], 43–68.
- VLAHOV, K. 1986b. Trakiyskata religia po ezikovi dannii. – *Godishnik na Sofiyskia universitet. Fakultet po klasicheski i novi filologii*, Kniga1, T. 76, 1986 [za 1982], 1987, 3–97.
- VLAHOV, K. 1987a. Ne zaemki, a nasledstvo ot substrat. – *Filologia*, 1987, 17–25.
- VLAHOV, K. 1987b. Balgarski selishtni imena ot trakiyski proizhod – *Godishnik na Sofiyskia universitet. Fakultet po klasicheski i novi filologii*, Kniga1, T. 77, 1987 [za 1983], 3–25.
- VLAHOV, K. 1989a. Trakiyski tarzhishtcha v ezikova svetlina. – *Filologia*, 1989, 42–53.
- VLAHOV, K. 1989b. Pelasgi i traki, chast II.– *Godishnik na Sofiyskia universitet. Fakultet po klasicheski i novi filologii*, Kniga1, T. 79, 1989 [za 1985], 3–47.
- VLAHOV, K. 1989v. Pelasgi i traki, chast IV. – *Godishnik na Sofiyskia universitet. Fakultet po klasicheski i novi filologii*, Kniga1, T. 81, 1992 [za 1988], 5–43.

- VLAHOV, K. 1963. *Godishnik na Sofijskia universitet. Filologicheski fakultet*, Kniga 2, T. 57, 1963, 219–372.
- VLAHOV, K. 1964. Zur Frage des Personennamensystems der thrakischen Sprache: Personennamen, die von Flussnamen abgeleitet sind. – *Godishnik na Sofijskia universitet. Filologicheski fakultet*, Kniga 2, T. 57, 1964, 531–565.
- VLAHOV, K. 1966. Die Vertretung der Indoeuropäischen *ā/ǎ* и *ē/ě* im Thrakischen. – *Godishnik na Sofijskia universitet. Filologicheski fakultet*, Kniga , T. LX., 1966, 43–127.
- VLAHOV, K. 1968. Über die Vokalquantitäten im Thrakischen. – *Actes du premier Congrès international des études balkaniques Sud-est européennes*, Sofia, 1968, 485–495.
- VLAHOV, K. 1977. Zur Frage des I-Suffixes im Thrakischen. – *Filologia*, 1977, 22–26.
- VLAHOV, K. 1979. Die thrakischen Siedlungsnamen. – *Filologia*, 1979, 3–13.
- VLAHOV, K. 1981. Die thrakischen Begriffe für „Quelle“ und die damit verbundenen Gottheiten. – *Filologia*, 1981, 8–19.
- VLAHOV, K. 1992. Drei thrakische Gottheiten der Fruchtbarkeit: (Pyrmeroulas, Manimazos (- basos), Perkon (Perkos) – *Filologia*, 1992, 17–22.

Assoc. Prof. Albena Mircheva, PhD

ORCID: ID: 0000-0002-2070-1635

Department of General, Indo-European and Balkan Linguistics

Sofia University St. Kliment Ohridski

Sofia, Bulgaria

e-mail: albena_mircheva@slav.uni-sofia.bg